

ning på, og som den nu også havde den militære magt til at basere sin domspraksis på. I den hensigt at realisere sit overordnede mål: et friktionsfrit koloniherrredømme.

En kort anmeldelse har ikke mulighed for at komme nærmere ind på forfatterens mange perspektivrige iagttagelser og tankevækkende vurderinger. Bogen har bud til det internationale forskermiljø, inden for hvilket den er skrevet. Derfor er der også grund til at glæde sig over, at den ikke er blevet udgivet af et dansk forlag, der erfaringsmæssigt ikke evner at få denne type bøger ud i verden, men at opgaven er blevet overdraget det britiske Curzon Press, som har et fortrijnt ry for at distribuere sine bøger.

Ole Feldbæk

MARGIT MOGENSEN og NIELS W. BRUUN: Førslevdegnens optegnelser. Optegnelser for degnen Anders Jensen Kier 1667-1693. Landbohistorisk Selskab 1998, 208 s., ill., kr 168. Landbohistorisk Selskabs Bogsalg, Gl. Estrup, 8963 Auning.

Degnens midterposition i sognet, hverken rigtig gejstlig eller helt og aldeles bonde, har antagelig ofte været en svaghed, men tillige også kunnet vendes til en styrke, hvad en tid lang synes at have været gældende for forfatteren til de her udgivne optegnelser. Der er tale om et meget blandet indhold, men afsnittene med husholdningsregnskaber, handels- og lånetransaktioner, høstopgørelser, fortegnelser over opsparet sølv og degnefamiliens indbo tyder på driftighed og er naturligvis i sig selv værdifulde bidrag til belysning af forhold og vilkår i landsbysamfundet i den foreliggende periode.

Hertil kommer vidnesbyrd om Førslevdegnens professionelle virke – afskrifter af bønner og vers – og hans uddannelsesmæssige baggrund i form af talrige afsnit på latin, bl.a. mange afskrifter fra Cicero. Og endelig er der, både på dansk og i visse tilfælde på latin, en hel gruppe embedsskrivelser, som Anders Kier selv kalder kongebreve, bispebreve og provstebreve. Udgiverne har her valgt at bringe henvisninger til, hvor de kongelige skrivelser måtte være trykt eller hvor de kan findes i kancelliets registre eller tegnelser, men til gengæld valgt in extenso at gengive en række kongebreve, bispers og provsters breve og følgeskrivelser ud fra den såre rimelige betragtning, at man ikke kan vente at finde dem bevaret andetsteds. Dertil er den gennemsnitlige bevaringstilstand i de gejstlige arkiver for ringe, når det drejer sig om slutningen af 1600-tallet.

En tillægsgevinst er da, at man får et godt indtryk af, hvad man kunne kalde det parallelle gejstlige kommunikationssystem med meddelelser fra biskop over provst og præst og altså eventuelt også degn, og eksempelvis pengebeløb den anden vej. Og det var ikke bare skatter. Det kunne også være en to gange »afbrændt« præst på Bornholm, der skulle have hjælp i form af én rigsdaler af hver kirke i Sjællands Stift, eller det kunne være den stakkels enke i Jylland, som skulle bruge en stor sum penge for at kunne løskøbe sin søn fra »tyrkerne«.

Der er således mange måske lidt uventede perspektiver i denne udgivelse, som er forsynet med en kyndig indledning, en informativ oversigt over indholdet, en fortløbende tekst, hvori de latinske dele er oversat, mens de af de latinske tekster, der ikke er rene afskrifter, er samlet i et afsnit for sig. Der er en ordliste, så man kan få opklaret, hvad en »snopped« hest er for noget, samt få genopfrisket, hvordan det nu var med mønt, mål og vægt. Hertil naturligvis de tilbørlige registre over personer og steder, samt løbende illustrationer, frem-

fundet med fantasi, tildels reproduceret i farver og f.eks. s. 30-31 med rigelig plads, så man for en gangs skyld har glæde af en gengivelse af Videnskabernes Selskabs kort.

Faktisk forekommer udgivelsen i princippet og i udførelsen at være forbillig, hvad der bevirker, at anmelderen står ganske uden indvendinger. En betænkelig situation. Så man er helt lettet ved at finde en umiskendelig, omend fuldstændig betydningsløs trykfejl side 28 i henvisningen i trediesidste linie.

Anders Monrad Møller

H. ARNOLD BARTON: Northern Arcadia. Foreign Travellers in Scandinavia, 1765-1815. Southern Illinois University Press, 1999. ix + 223 s. Ill. 39,95 US-dollars.

Den svensk-amerikanske professor H. Arnold Barton – nu emeritus – vil især være kendt blandt danske historikere for sin bog »Scandinavia in the Revolutionary Era 1760-1815« anmeldt i dette tidsskrift i 1987 (s.191-93). Han har her samlet og behandlet personlige rejseberetninger fra godt 30 mennesker – heriblandt to kvinder: Mary Wollstonecraft og Lady Sarah Lyttelton – spændende fra celebriteter som Thomas Malthus, Vittorio Alfieri, Nathanael Wraxall og Francisco de Miranda til mindre kendte, men derfor ikke mindre interessante skikkelser, der i de år blev draget mod det sagnagtige Norden. Her defineret som Danmark med hertugdømmerne og atlanterhavsøerne – dog ikke Grønland – samt Norge, Sverige, Finland og Nordkalotten. For Sveriges vedkommende har han kunnet bygge på Samuel E. Brings autoritative bibliografiske fortegnelse fra 1954 over rejser i Sverige indtil 1950, mens han for det øvrige Nordens vedkommende har været henvist til at opbygge sin egen bibliografi. Bogens noteapparat og dens udvalg af litteratur og rejsekilder samt registret opfylder ethvert rimeligt krav; og professor Bartons store fortrolighed med de skandinaviske landes historie vil gøre det til en på forhånd ufrugtbar opgave at søge efter fejl.

Bogens værdi ligger ikke først og fremmest i, hvad den fortæller om de nordiske lande og folk, men hvad den fortæller om fortællerne. For lokal- og regionalhistorikere vil den rumme en række interessante informationer. Men ofte vil det, som den ene rejsende roser, blive kritiseret af en anden rejsende – hvorefter historikeren sidder tilbage med den ikke umulige, men dog ret udsigtsløse opgave at bestemme sig for, hvem han vil sætte sin lid til. Og udsagnene om de enkelte nordiske folks nationalkarakter siger som oftest mere om den rejsendes læsning af Tacitus' Germania end om hans dybere indsigt i nordmændenes liv som ædle vilde i Kæmpers Fødeland. Derimod siger rejseberetningerne – som forfatteren selv er den første til at understrege og uddybe – overordentligt meget om de lande de kom fra og den tid de levede i – og om det Europa, der kulturelt var deres fælles referenceramme. Således indtræder der et markant gennemgående skift omkring 1790 fra en oplyst realisme og en positiv holdning til sin egen civilisation til en efterfølgende attitude præget af en sentimental idealisering af de nordiske lande og folk og en romantisk lede ved sin egen materialistiske civilisation.

Specielt for dansk historie er det interessant, at Danmark tiltrækker de færreste rejsende – og samtidig afføder de fleste negative udsagn. Holsten og Slesvig gør ganske vist et positivt indtryk på de rejsende både i den første og i den andel del af perioden. Men Danmark selv er konturløst: for meget lig det land, den